

nalogi glede združenja vsega krščanstva z Rimom. Prvi uspeh je dosegel Leon XIII. s tem, da se je l. 1879. združila armenska cerkev z Rimom. Glavno skrb pa je obračal na to, da se združijo z Rimom pravoslavni kristjani, toda brez uspeha.

V ta namen je izdal dne 30. kimavea 1880. l. encikliko „Grande munus“, v kateri je določil praznik sv. Cirila in Metoda na dan 5. malega srpana. Tej encikliki je bil namen dvojen: prvič je hotela privezati rimsko-katoliške Slované tesneje na Rim, drugič pa je hotela privedi pravoslavne Slované v okrilje rimsko-katoliške cerkve. Papež si je pridobil s to okrožnico med Slovani mnogo simpatij. Čehi, Hrvatje, Slovenci, Malorusi in Poljaki — vsi so v raznih izjavah izražali papežu hvaležnost. Dne 5. mal. srpana 1881. l. se je papežu predstavilo veliko odposlanstvo Slovanov — 1400 glav. Zagotovil jih je, da bo „od obal Jadranskega morja do zadnje novgorodske pokrajine“ zvesto čuval in branil cerkvene pravice Slovanov. Toda v tem primeru niso besede postale meso. V Trstu in v Istri se je Rim postavil v službo Italijanov, torej v nasprotje s Slovenci in Hrvati. Hrvatim ni bila dovoljena glagolska liturgija.

Da ni bil Leon XIII. prijatelj svobodni šoli, nego da je bil za njeno popolno odvisnost od cerkve, se razume ob sebi, saj so mnoga njegova pisma klicala duhovščino v boj za klerikalizem, ki mora biti že po svoji naravi po svojem bistvu nasproten neodvisnemu pokretu vede in umetnosti. Leon XIII. sam je nastopil l. 1879. s posebno encikliko proti moderni znanosti ter priporočal filozofijo sv. Tomaža Akvinskega.

Rimska cerkev torej po vsi pravici lahko globoko žaluje ob smrti papeža Leona XIII. Podrl se je z njim giantsko močan steber, ob kateremu je rasla moč in veljava cerkve. Leon XIII. je pridobil sebi spoštovanje tudi največjih nasprotnikov cerkve in katolicizma, cerkvi sami ogromno bogastev in tako velikansko moč, kakršne ni imela že dolga stoletja. Zato ga bo cerkvena zgodovina prištevala po vsi pravici med največje papeže in se spoštljivo klanjala pred veličastvom njegovega genija.

Toda resnica je resnica: *Lumen coeli* je ugasnila!

Dolžnosti zastopnikov učiteljstva v c. kr. okrajnih šolskih svetih.

Ker imenuje zastopnike učiteljstva v deželne šolske svete vlada sama, niso ti pravzaprav zastopniki učiteljstva, temveč so zastopniki vlade, torej morajo plesati tako, kakor jim igra višja godba, ki harmonira le v prereditih slučajih z željami učiteljstva. Zakaj notorična resnica je, da vlada med deželnimi šolskimi sveti in med našimi zahtevami in potrebami, med prizadevanji prvih in med vladajočimi fiktivnimi razmerami najlepši disakord. To dejstvo temelji že v tem, da prevladuje sploh napačno mnenje: Moč višjih oblasti naj se kaže s tem, da pritiskajo preko resničnih razmer in odnošajev brez srca in brez pardona na nižje! To je sistem stare korenine, a vzlic vsemu odkimavanju in razburjanju vreden zaslužene smrti!

V okrajne šolske svete pa voli učiteljstvo samo svoje zastopnike, torej so te šolske korporacije edino višje šolske oblasti, kjer ima in mora imeti učiteljstvo svojo lastno besedo, sicer nam še teh zastopnikov ni treba!

Glede nas se je sploh udomačilo popolnoma krivo naziranje, da imamo samo dolžnosti, a nobenih pravic. To trditev dokazuje najsijajnejše in v večno sramoto vsi višji gospodi dejstvo, da nam nečejo dati niti toliko kruha, da bi se mogli brez skrbi enkrat na dan dosita najesti, dasi to državni šolski zakon naravnost in izrečno zahteva; a da nam nalagajo čimdalje več in vedno več dela, prevečkrat mnogo nepotrebne, da nam omagujejo pod njim duševne in telesne sile, ker jim manjka krepilnih snovi in brezskrbnega razvedrila, in da bo moral kaj kmalu imeti vsak in vsaka izmed nas svojega pisarja, če noče, da ga moreči birokratizem ne požene k vragu.

Prva in zadnja, torej najsvetejša dolžnost zastopnikov učiteljstva v okrajnih šolskih svetih je in ostane, da se vedno, brez ozira na levo ali desno in brez najmanjše bojazni pred največjo zamero potegajo z vso moško odločnostjo in neustrašenostjo samo za pravice tistih, ki so jih izvolili svojim zastopnikom.

Tisti ni poštenjak in mož, kdor greši na zaupanje svojih trpečih stanovskih tovarišev in tovarišic, kdor samo fingira in dela stafažo — take ljudi je treba izbaciti iz naših vrst! Ta bi bila lepa, da bi nas še tisti, ki smo jim sami poverili najvišje mandate in jih odlikovali s svojim zaupanjem, pomagali nas pritiskati k steni, pomagali plesti biče ali pa celo splošne koristi žrtvovali svojemu častihlepju in lastni dobičkariji!

Tisti pa je mož in poštenjak, ki ne sprejme izvolitve zaradi časti same, nego ki se zaveda dolžnosti, ki so spojene z odposlanstvom v okrajni šolski svet. Tamkaj mu ni treba gledati, kako ukazuje nadzornik ali kdo drugi, da naj glasuje ali predlaga: pred očmi mu morajo biti zgolj koristi volilcev, četudi se sam tisočkrat zameri. Ena zamera navzgor rodi tisoč simpatij navzdol, odkoder so naši zastopniki. Njih delovanje naj se ne koncentrira v želji po milostnih in prijaznih pogledih, po pohvalnih dekretih in po drugih takih sladkarijah in igračicah, njih delovanje bodi osredotočeno v zavesti, da jim je dana ugodna prilika, da je njih sveta dolžnost, neustrašeno povzdigniti glas, kadar se hočejo krivično tepsti naši stanovski trpini, kadar se bije pravici v lice in se hoče nedolžnika pahniti v nesrečo, da se krivčniku ne skrivi lasu! Postopanje naših zastopnikov v okrajnih šolskih svetih mora biti do skrajnosti radikalno!

Slabo luč meče na dotičnika ako prosjači za mandat in obljublja stvari, ki so ali neizvedljive ali pa take, o katerih vemo že vnaprej, da se jih ne upa zagovarjati niti v sanjah. Zajčjih natur nam pač ni treba za zastopnike, tudi takih mehkočev ne, ki bi vsem radi ustregli, kar je že eo ipso izključeno. Ako pride tak človek post tot discrimina rerum — t. j. po prosjačenju, uradnem pritisku in nečastni agitaciji — v okrajni šolski svet, se obrnejo od njega vsi moški elementi in mu nasprotujejo že iz principa, pa se vrhutega še posmehujejo volilcem, češ, kakršni ste, takega zastopnika imate!

Večkrat je ravno obratno res: kakošnega zastopnika imamo, taki nismo. Toda žal, da nam je tako zastopstvo samo v škodo!

Naš pravi zastopnik je samo tisti, ki ga je splošna volja dvignila na to odlično mesto, ki smo mu mi ponujali mandat, a ne, ki se je on ponujal nam kot dobro blago v židovem šotoru.

Le tisti zastopnik učiteljstva, ki je odločen, možat in neustrašen, dobi med člani okrajnega šolskega sveta tudi zaveznikov, ki jih mora imeti, če hoče uspešno zastopati koristi svojih volilcev. Nadzornik ima dostikrat sitno (ali pa tudi prijetno, kakršen je sam) dolžnost, da mora delati proti svojemu prepričanju, tako, kakor mu velevaljo zgoraj. Z njim ne more torej biti zastopnik učiteljstva, ako je mož. Torej je konflikt neizogiben. Da pa vkljub temu s pridom in uspehom zastavlja svojo besedo za učiteljstvo, se mora naslanjati na tiste, ki upoštevajo njegovo možatost, ki jim imponuje njegova odločnost, ki jim je torej njegova beseda vplivna in odločujoča. V obče velja: možatost rodi prijateljstvo in podporo, gibljivi hrbet zasmeh in pomilovanje.

Dolžnost zastopnikov učiteljstva v okr. šol. svetih ni skrb za šolstvo kot tako. Za to skrbijo drugi ljudje. Njih dolžnost je zastopanje koristi učiteljstva v pravnem, moralnem in materialnem oziru. V nas se dandanes zadira vsak človek, ki nima slučajno nič drugega posla. Tudi v okrajnih šolskih svetih se mnogokrat dogajajo stvari, ki prete učiteljsvo pritirati na beraško palico odvisnosti, nesamostojnosti in brezpravnosti. Takrat morajo vstati naši zastopniki na svoje noge, vstati, da se potresejo tla, in s pestjo udariti ob mizo ter zaklicati glasno in razločno: „Ta in ta ni suženj, ni hlapec, ni žival, nego je človek in siromak in učitelj, zatorej izrekam svoj veto, sicer si bom prizadeval, da se dvigne med mojimi volilci upor proti takemu tiranstvu!“

To je zastopstvo, drugo ni vse skupaj nič!

Doba našega hlapčevanja in kimanja je že umrla, mi smo svobodni državljani in zahtevamo brez pardona svojih pravic — tudi s pestjo, če ni drugače!

Naši zastopniki morajo biti reprezentanti naše volje in naših teženj, naši advokati morajo biti, ker nimamo še drugih. Časih smo mislili, da so naši advokati naši nadzorniki, a danes imamo mnogo dokazov, da mnogi niso, kar jim bodi šteto v greh in sramoto! Zato pa nas morajo zastopati naši odposlanci, zato morajo prihajati med nas po informacij, da ne prihajajo nepripravljeni k sejam. Kdor hoče uživati samo čast, ta se bridko vara če misli, da jo bo užival na naš račun in v našo škodo!

Zastopniki učiteljstva v okrajnih šolskih svetih pa morajo svojim volilcem polagati tudi račune o svojem delovanju. Zato sme učiteljstvo, ki jim je poverilo mandate, tudi opravičeno zahtevati, da mu vsako leto vsaj enkrat poročajo, kako so zastopali koristi volilcev. Mesta za taka poročila so pri zborovanjih naših okrajnih učiteljskih društev.

Tudi glede naših zastopnikov v okrajnih šolskih svetih veljaj: Clara pacta — boni amici!

Kritikujoči glasovi.

„Slovenski Narod“ je priobčil v 164. številki z dne 20. pret. m. članek „Edinost v stranki“, kjer govori o organizaciji narodno-napredne stranke. V tem članku je tudi daljši odstavek, ki se tiči nas učiteljev. Z obljubo, da se o priliki še vrnemo na izvajanja, ponatiskujemo danes brez

vsake opazke samo dotični odstavek. „Slovenski Narod“ piše:

Tudi med učiteljstvom je nastala struja, naj bi se učiteljstvo organiziralo kot samostojna stranka in se odcepilo od narodno-napredne stranke. Ta struja sicer nima dosti pristašev, a začela se je, in to se mora upoštevati. Kaj hočejo učitelji s tem doseči, nam je res neumljivo, zakaj učitelji ne morejo sami sebi huje oškodovati, kakor če se ločijo od narodno-napredne stranke. Kaj pa je danes glavna skrb te stranke? Glavna njena skrb je, kako in s čim bi se povišale učiteljske plače. Stranka si neprestano beli glavo, kako naj dobi za regulacijo učiteljskih plač potrebnih sredstev. Če se učiteljstvo organizira kot samostojna stranka, odvzame narodno-napredni stranki največjo skrb. Radovedni pa smo, kdo bo v tem slučaju prevzel to skrb.

Prav napram učiteljstvu je stališče narodno-napredne stranke tako, da imajo učitelji pač vse vzroke, se te stranke kar najtesneje oklepati. Kajti pozitivna korist, ki jo ima stranka od učiteljstva, je razmeroma jako majhna. Vsa čast tistim učiteljem, ki res za stranko delajo in razširjajo njene ideje. A koliko jih pa je? Velika večina učiteljev je v političnem oziru indifereentna. To se vidi pri raznih volitvah. Saj mi nikakor ne zahtevamo, da bi šli učitelji za narodno-napredno stranko v ogenj in nikomur ne zamerimo, da neče posnemati Jakliča in njegovega nastopanja, konstatirali smo to samo v dokaz, da stranka od učiteljstva nima tega, kar se časih misli in zakaj je ne vznemirja vest, da se hoče ustanoviti samostojna učiteljska stranka.

Pojavi, o katerih smo govorili, niso taki, da bi imeli poseben pomen za stranko. Taki pojavi se primerjajo povsod, a povsod so le dokaz, da so v dotični stranki tudi ljudje, ki nimajo tistega, kar je grof de Mun imenoval „esprit du corps“.

* * *

V „Edinosti“ z dne 22. pret. mes. čitamo ta-le dopis: „Nemški profesorji in slovenski dijaki. Kdor pozna povprečno nadarjenost slovenskih dijakov zlasti za učenje jezikov, ne bo mogel verjeti, da bi pri zrelostnem izpitu kar cela vrsta dijakov pisala nemško nalogo s „popolnoma nezadostnim“ uspehom (ganz ungenügend). Tako se je zgodilo letos na gimnaziju v Mariboru, da je nemški profesor Metzler celo vrsto zrelostnih nalog slovenskih osemšolcev označil z „ganz ungenügend“. A ni se godilo samo letos tako. Da tega profesorja ne vodi objektivnost v presojanju nalog naših dijakov ampak animoznost do istih, temu v dokaz navaja celjska „Domovina“ konkreten slučaj, ko je imenovani profesor leta 1897. označil z „ganz ungenügend“ zrelostno nalogo dijaka ki je semestralno zaslužil povprečno noto „hvalevredno“, ki je bil vsa leta na gimnaziji odličnjak in ki je pozneje na nemškem vsučilišču položil pravniške izpite z odliko!

To je eklatantan, kričeč, zgled, ki govori cele knjige o razmerah, ki na srednjih šolah na Slovenskem kakor svinec tišče naše uboge dijake. To so razmere, ki duše naše talente ubijajo nešteto ekzistenc, ker strmoglavljujejo mnogokatega dijaka, ki bi prav lepo uspeval ob drugačnih razmerah.

Takov mladenič, uničen v šoli po animoznosti, odnaša ogrenela čuvstva v življenje, in neredki so slučajji, da je pozneje — tudi če se mu nudi prilika, da bi bil koristen član te družbe — na žalost svojem in družbi.